

Een archeologisch proefsleuvenonderzoek (IVO-P) op het toekomstige Landgoed De Geer te Culemborg (Gld)

M.C. Botermans & N. van Malssen

ARC-Rapporten 2010-47

Groningen
2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch proefsleuvenonderzoek (IVO-P) op het toekomstige
Landgoed De Geer te Culemborg (Gld)

ARC-Rapporten 2010-47
ARC-Projectcode 2009/752

Tekst

M.C. Botermans & N. van Malssen

Afbeeldingen

M.C. Botermans & N. van Malssen

Redactie

Olaf Satijn & C.G. Koopstra

Status

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Landgoed De Geer
Projectcode	2009/752
CIS-code	35.941
Beheer en plaats van documentatie	Archaeological Research & Consultancy
Projectleider	M.C. Botermans
Contact	0345-620104
Opdrachtgever	Brons en partners landschapsarchitecten BV
Contact	0345-534765; mascha.visser@bronsenpartners.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Culemborg; J.A.M. Smits
Contact	0345-477873; j.smits@culemborg.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Landgoed De Geer
Plaats	Culemborg
Gemeente	Culemborg
Provincie	Gelderland
Kaartblad	39A
RD-coördinaten	N: 145.597/441.997 O: 145.785/441.850 Z: 145.443/441.526 W: 145.315/441.680
Oppervlakte	8 ha

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Echteld, oever- op bedding- en komafzettingen
Geomorfologie	Rivieroeverwal
Bodem	Poldervaaggrond
Historische situatie	De onderzoekslocatie was voor het grootste deel onbebouwd en was in gebruik als boomgaard en grasland. De boerderij aan de Hamseweg 1 dateert van 1896.
Archeologische verwachting	De onderzoekslocatie heeft door de ligging op de stroomgordels van Schoonrewoerd, Maurik en Redichem een hoge archeologische trefkans op resten uit de periode Neolithicum – Nieuwe Tijd.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

In opdracht van Brons en partners landschapsarchitecten BV heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd op de locatie van het toekomstige Landgoed De Geer. De geplande werkzaamheden op de locatie bestaan uit de ontwikkeling van een nieuw landgoed op het terrein van het huidige agrarische bedrijf aan de Hamseweg 1. Hiervoor zal een groot deel van het terrein beplant worden met bos; ook zal een vijver gegraven worden en zullen twee nieuwe woonhuizen worden gerealiseerd. Het bestaande woonhuis zal behouden blijven. De geplande diepte van de bodemverstoringen ter hoogte van de te graven vijver en nieuwbouwwoningen bedraagt maximaal 1 m –mv. Uit het eerder door ARC bv uitgevoerde bureauonderzoek en booronderzoek (Hebinck 2009) bleek dat op de onderzoekslocatie mogelijk archeologische sporen en/of resten aanwezig konden zijn. Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd op 2, 3 en 4 februari 2010. De projectleiding was in handen van ing. M.C. Botermans. De veldtechniek werd verzorgd door M. Bannink MA en S.A.R.M. le Biannic. Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).¹

1.2 Doel van het onderzoek

Doel van het proefsleuvenonderzoek is de archeologische waarde van het plangebied vast te stellen om een advies te kunnen geven over eventuele (archeologische) vervolgstappen. In het Programma van Eisen dat is opgesteld door C.G. Koopstra & N. van Malssen (ARC bv), zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- 1 *In welke mate is het gebied verstoord?*
- 2 *Wat is de geologische/bodemkundige opbouw?*
- 3 *Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?*
- 4 *Uit welke periode(n) dateren de sporen?*
- 5 *Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*
- 6 *Is er een relatie te leggen tussen de archeologische vondsten en sporen?*
- 7 *Wat is de relatie van vondsten en sporen met de eerder aangetroffen vondsten en sporen in de omgeving?*
- 8 *Is er sprake van verschillende bewoningsfasen?*
- 9 *Wat is de relatie tussen de aangetroffen sporen/structuren en het omringende landschap?*
- 10 *Welke vindplaatstypen zijn er aangetroffen?*
- 11 *Zijn de aangetroffen vindplaatsen behoudenswaardig?*

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

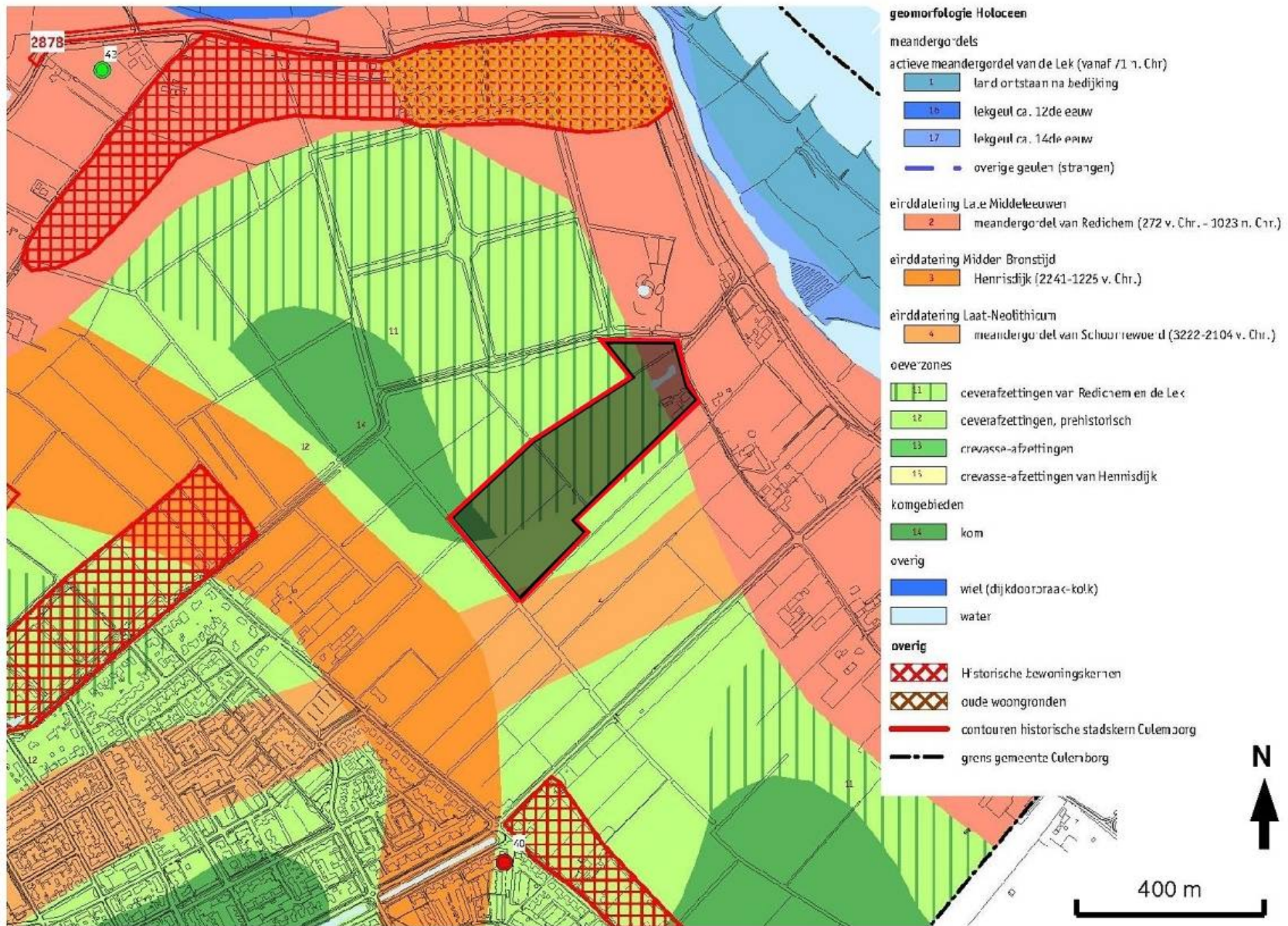
1.3 Onderzoeksgeschiedenis

In 2009 heeft ARC bv voor de onderzoekslocatie een bureau-onderzoek (juli) en een verkennend booronderzoek (september) uitgevoerd (Hebinck 2009). Uit deze onderzoeken bleek dat de onderzoekslocatie deels ligt op de beddinggordels van Schoonrewoerd en Redichem. Deze hebben een hoge trefkans op archeologische resten uit respectievelijk de periode Neolithicum - Late Middeleeuwen en de periode Romeinse Tijd - Late Middeleeuwen. Daarnaast zijn oeverafzettingen te verwachten van de stroomgordels van Hennisdijk en de Lek. Ook van de stroomgordels van Maurik en Zijderveld kunnen oever- en/of beddingafzettingen aanwezig zijn op de onderzoekslocatie. In de omgeving zijn vooral waarnemingen gedaan uit de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen. De archeologische resten worden verwacht aan de top van de oeverafzettingen. Bij het verkennend booronderzoek zijn binnen de gehele locatie oeverafzettingen van de Lek aangetroffen. In het noordoostelijke deel van de onderzoekslocatie zijn beddingafzettingen van de stroomgordel van Redichem aanwezig, met daarop een dun pakket oeverafzettingen. Daarnaast zijn in het centrale en zuidwestelijke deel van de locatie ook beddingafzettingen aanwezig in de ondergrond. Deze beddinggordel is op de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart niet weergegeven (afb. 2). Deze afzettingen behoren waarschijnlijk tot de stroomgordel van Hennisdijk. Aan de top van de oeverafzettingen hiervan is een oud oppervlak waargenomen, waarin in zes boringen ook baksteen is aangetroffen. Gezien de ligging onder de oeverafzettingen van de Lek, dateert deze laag van voor 1950 BP. Voor dit niveau kan dus geconcludeerd worden dat er mogelijk nog archeologische sporen en/of resten aanwezig zijn. Verder zijn dieper in de ondergrond oeverafzettingen van de stroomgordels van Maurik en/of Zijderveld aangetroffen. Op dit niveau zijn waarschijnlijk geen archeologische sporen en/of resten te verwachten. Afzettingen van de stroomgordel van Schoonrewoerd zijn binnen de onderzoekslocatie niet aanwezig.

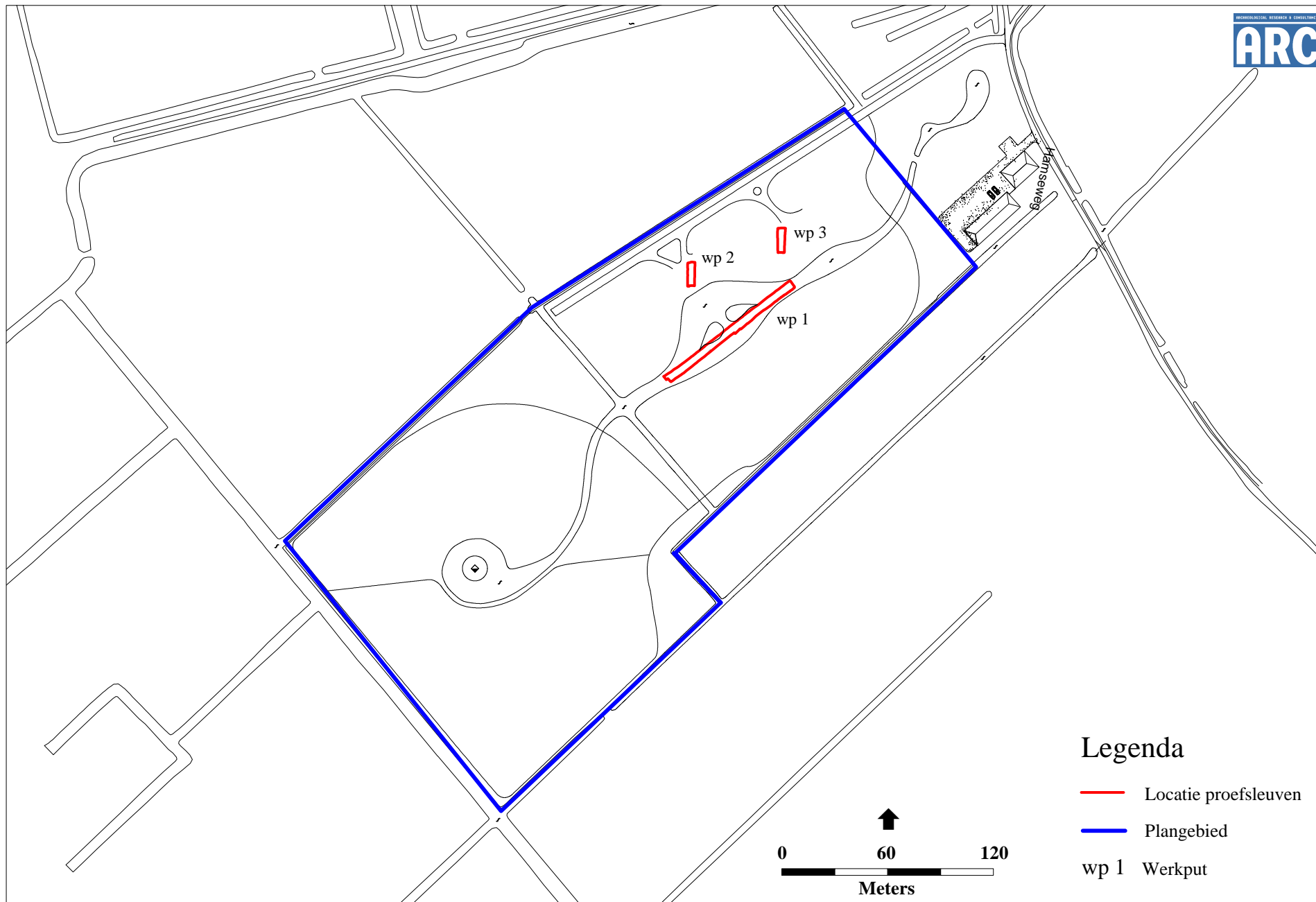
1.4 Werkwijze

Op het toekomstige Landgoed De Geer zijn drie proefsleuven aangelegd (afb. 3). Proefsleuf 1 (90×5 m) is op het diepste gedeelte van de geplande vijverpartij aangelegd. Proefsleuven 2 en 3 (beide 4×15 m) zijn aangelegd op de geplande locatie van de twee nieuw te bouwen woningen. Bij de aanleg van de proefsleuven is de bovengrond laagsgewijs afgegraven tot een leesbaar archeologisch vlak (vlak 1) onder de bovenste begraven vegetatiehorizont (ca. 0,6 –mv). De vlakken zijn aangelegd door een mobiele kraan met een gladde bak en schaafbak. De vlakken zijn getekend, gefotografeerd en gewaterpast. Het vlak 1 en de stort zijn afgezocht met een metaaldetector. Op de vlaktekeningen zijn alle sporen en bodemverkleuringen aangegeven (schaal 1:50). De meetpunten zijn uitgezet met GPS, waartussen het lint gespannen werd. Alle aanwezige sporen zijn gefotografeerd en getekend (schaal 1:50). Vondsten die gedaan zijn bij het aanleggen van de vlakken zijn verzameld per vlak en vak. Vondsten die gekoppeld konden worden aan sporen en ophogingslagen zijn hier vanzelfsprekend aan gekoppeld. Tijdens het veldwerk zijn geen monsters genomen. In het veld is per kijkgat één profiel volledig gedo-

cumenteed (schaal 1:20). In proefsleuf 1 zijn drie profielen gedocumenteerd, in proefsleuf 2 één profiel en in proefsleuf 3 zijn twee profielen gedocumenteerd. In proefsleuven 2 en 3 is afgeweken van het PvE wat betreft de geplande drie profielen, omdat deze sleuven maar 15 m lang waren en het profiel geen nieuwe informatie verschafte. In het zuidelijke deel van proefsleuf 1 is rond 1,1 –mv een tweede begraven vegetatiehorizont aangetroffen bij de aanleg van een kijkgat. Om deze reden is in proefsleuf 1 een tweede vlak aangelegd ter hoogte van bovengenoemd kijkgat. Vlak 2 is aangelegd net onder de onderste vegetatiehorizont.

Afbeelding 2. De onderzoekslocatie (rood omlijnd) op de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Culemborg

Afbeelding 3. De locaties van de proefsleuven. Kaart: M.C. Botermans.

2 Resultaten

2.1 Bodemopbouw

Uit de analyse van de bij het proefsleuvenonderzoek verkregen gegevens blijkt dat de onderzoekslocatie van boven naar beneden de volgende bodemopbouw heeft:

- De top wordt gevormd door oeverafzettingen van de Lek (actief vanaf 1959 BP),² die in alle proefsleuven zijn waargenomen. Deze afzettingen betreffen de bouwvoor tot de bovenste vegetatiehorizont op ongeveer 0,7 m –mv. De bedijking van de Lek vond plaats rond 800 BP; de aangetroffen afzettingen zijn recenter, mogelijk gaat het hierbij om afzettingen die zijn veroorzaakt door overstromingen.
- Op basis van de profielen blijkt dat er twee vegetatiehorizonten aanwezig zijn (afb. 4). De bovenste vegetatiehorizont bevindt zich in proefsleuf 1 op ongeveer 0,7 m –mv en loopt noordwaarts op naar 0,5 m –mv in proefsleuven 2 en 3.
- Vlak onder deze laag bevindt zich een ijzerinspoelingslaagje (spoor 5 vlak 1), waaronder het vlak is aangelegd om een leesbaar vlak te krijgen. Deze laag maakt deel uit van oeverafzettingen van de stroomgordel van Redigem, die de onderste vegetatiehorizont overspoeld heeft.
- De onderste vegetatiehorizont ligt op een diepte van 1,1 m –mv in het uiterste zuidwesten van proefsleuf 1 (afb. 4). Deze vegetatiehorizont loopt halverwege proefsleuf 1 naar het noordoosten af tot 1,3 – 1,5 m –mv. Aan de hand van het eerder uitgevoerde booronderzoek (Hebinck 2009) in combinatie met het proefsleufonderzoek blijkt dat de onderste vegetatielaag zich bevindt op de hogere delen van het beddingszand van de vermoedelijke stroomgordel van Henningsdijk. De locatie waar het beddingszand (afb. 5) het hoogst is aangetroffen, namelijk op 1,3 –mv, ligt in het kijkgat in het uiterste zuiden van proefsleuf 1 (afb. 4); bij eerder booronderzoek, 45 m ten zuiden van het midden van proefsleuf 1, was dit 1,5 m –mv.
- Ongeveer op de grens van het beddingszand van de stroomgordel van Henningsdijk en de waargenomen oeverafzettingen van Redichem (afb. 5) is in werkput 1 een oevervegetatielaag aangetroffen van donkerzwart humeus materiaal op een diepte van 1,3 –mv, dit kan als einde beschouwd worden van de onderste vegetatielaag. In het 2 meter ten noordoosten hiervan gelegen kijkgat is deze laag namelijk niet meer waargenomen. In werkput 2 en 3 is op een diepte van 1,3 –mv ook deze zeer humeuze oevervegetatielaag waargenomen. Hieronder bevonden zich de vermoedelijke oeverafzettingen van de stroomgordel van Henningsdijk.

²BP: before present. Jaren voor heden, waarbij 1950 als referentiejaar geldt.

Afbeelding 4. Het zuidprofiel, proefsleuf 1. Foto: M.C. Botermans.

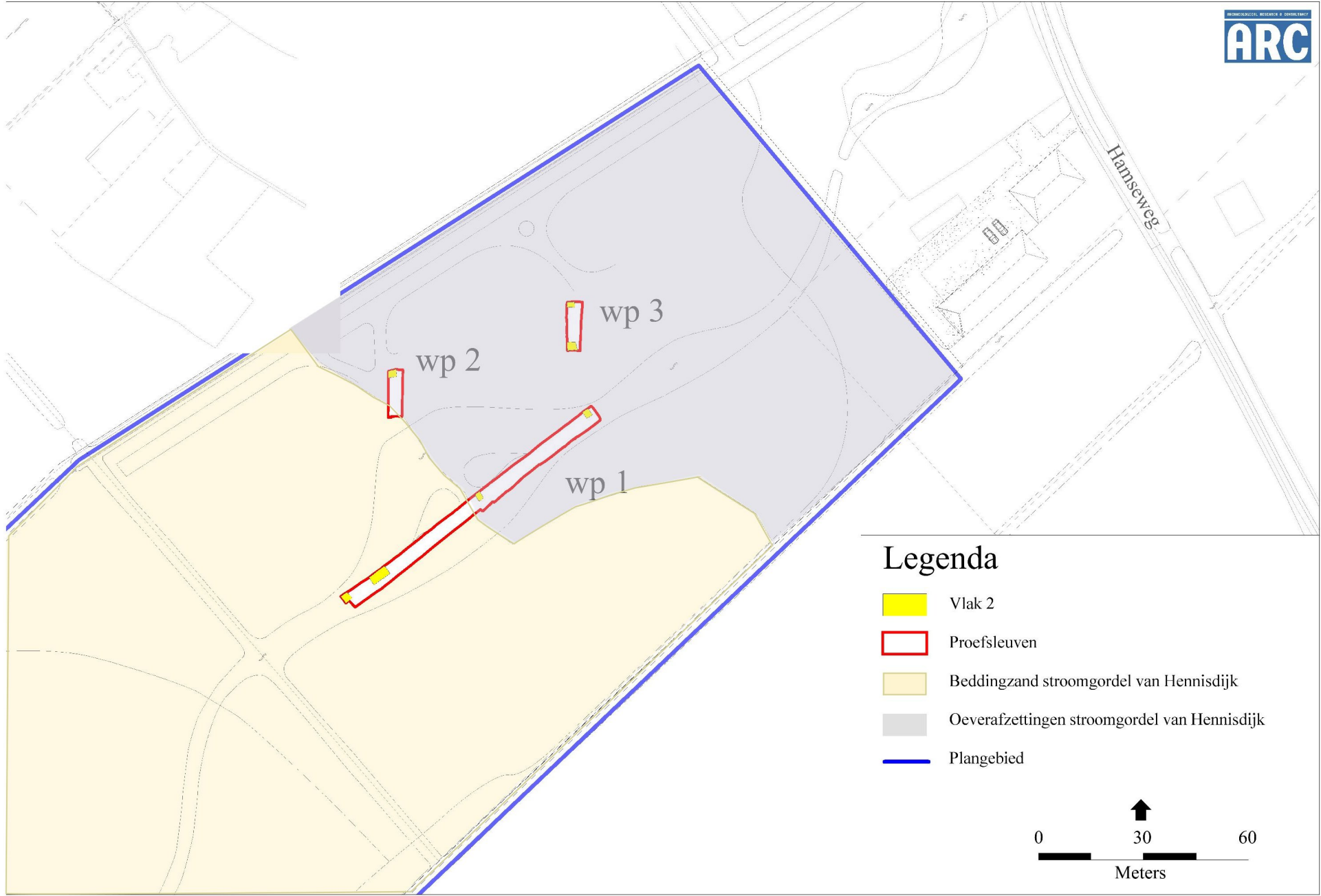
2.2 Sporen en structuren

Archeologische sporen en/of structuren zijn minimaal aangetroffen (afb. 6). In proefsleuf 1 is een ondiepe greppel gevonden die zijn oorsprong vindt in de bovenste begraven vegetatiehorizont. Dit is tevens het enige archeologische spoor. In het zuidelijke deel van proefsleuf 1 is een recente drainage aangetroffen (ps 1, spoor 3). In proefsleuf 3 is een recent ingegraven spoor aanwezig (ps 3, spoor 3) met voornamelijk plastic en puinafval. In de onderste vegetatiehorizont van het kijkgat in het zuidelijkste deel van proefsleuf 1 zijn kleine stukjes aardewerk en houtskool aangetroffen, mogelijk daterend uit de IJzertijd. De kwaliteit hiervan is zo slecht dat dit niet met zekerheid vast te stellen is. Om toch tot een waardering van de onderste vegetatiehorizont te kunnen komen, is in het zuidoosten van proefsleuf 1 het vlak verdiept tot vlak 2, dat direct onder de onderste vegetatiehorizont is aangelegd. Hierin zijn geen sporen aangetroffen (afb. 5).

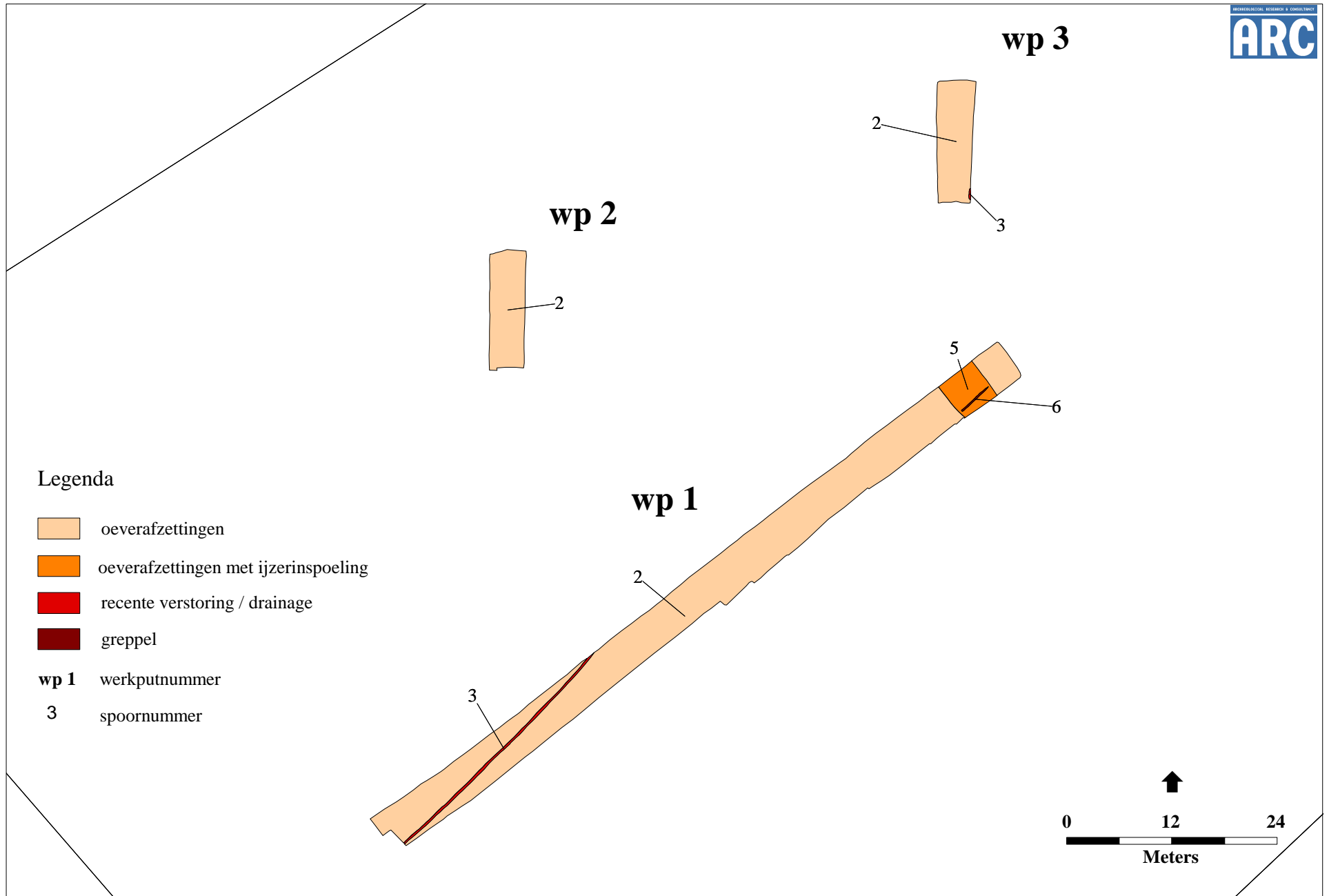
2.3 Vondsten

Er is zeer weinig archeologisch materiaal aangetroffen. Het materiaal dat is aangetroffen is afkomstig uit de bouwvoor, de bovenste vegetatiehorizont, net onder deze vegetatiehorizont (ijzerinspoelingslaag spoor 5, afb. 6) en uit vlak 1, 10 cm onder de vegetatiehorizont. Het aardewerk is gedetermineerd door J.J. Lenting (ARC bv). Het aardewerk dat is aangetroffen bij het aanleg van het vlak en in de bouwvoor

dateert uit de Nieuwe Tijd C (na 1750). De overspoelde vegetatiehorizont is aan de hand van het aardewerk te dateren in de Nieuwe Tijd B (1650–1750). Het spoor dat aangetroffen is onder deze vegetatiehorizont heeft ongeveer de zelfde datering. Dit spoor ligt namelijk in een oeverafzetting (met ijzerinspoeling) waarin aardewerk is aangetroffen uit de periode 1625–1650. Het aardewerk dat op het vlak is aangetroffen (net onder bovengenoemde laag) komt niet uit een spoor en bevindt zich in een laag met oeverafzettingen; dit wijst erop dat het mogelijk verspoeld is en van een andere locatie afkomstig is. Het aardewerk dat hier is aangetroffen dateert uit de Late Middeleeuwen. In het zuidelijke deel van proefsleuf 1 is in een kijkgat op een diepte van 1,1 m –mv de bovenkant van een tweede begraven vegetatiehorizont waargenomen. In deze vegetatiehorizont zijn kleine stukjes aardewerk en houtskool aangetroffen. Dit materiaal dateert mogelijk uit de IJzertijd gezien de structuur van het aardewerk. De kwaliteit hiervan was echter zo slecht, dat het niet mogelijk is dit met zekerheid vast te stellen.

Afbeelding 5. Locatie beddingzand en oeverafzettingen met vlak 2. Kaart: M.C. Botermans.

Afbeelding 6. Overzicht van de aangetroffen sporen. Kaart: M.C. Botermans.

3 Conclusies

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek kunnen de in het PvE geformuleerde vraagstellingen beantwoord worden:

1 *In welke mate is het gebied verstoord?*

Het plangebied is minimaal verstoord. Dit komt door de dikte van de bouwvoor en de mogelijke oeverafzettingen van de Lek die de daaronder liggende vegetatiehorizont bedekken. De vegetatiehorizont ligt op een diepte van ongeveer 0,8 –mv. In proefsleuf 3 is één recent spoor in het vlak aangetroffen, dat wel de vegetatiehorizont verstoord heeft, maar een kleine omvang heeft (1 m doorsnede).

2 *Wat is de geologische/bodemkundige opbouw?*

Volgens de geomorfologische kaart bevindt de onderzoekslocatie zich op een rivieroeverwal (3K25). Ten westen van de locatie is het gebied tussen de verschillende beddinggordels aangegeven als rivieroeverwal en oeverwalachtige vlakte (2M22). Op de bodemkaart zijn op de onderzoekslocatie en in de omgeving voornamelijk kalkloze en kalkhoudende poldervaaggronden aangegeven. Poldervaaggronden zijn kenmerkend voor de lager gelegen gronden, waar in de relatief jonge afzettingen nog weinig differentiatie in de bodem is opgetreden (De Bakker & Schelling 1989).

Op de uitsnede van de archeologische verwachting en beleidsadvieskaart van de gemeente Culemborg zijn de afzettingen van de verschillende stroomgordels weergegeven (afb. 2). Op afbeelding 4 zijn de vegetatiehorizonten en oeverafzettingen aangegeven. Op de onderzoekslocatie is de top van het profiel gevormd door oeverafzettingen van de Lek die in alle drie de proefsleuven zijn waargenomen, deze was actief vanaf 1950 BP. Deze afzettingen betreffen de bouwvoor tot de bovenste vegetatiehorizont op ongeveer 0,8 –mv. De bedijking van de Lek vond plaats rond 800 BP, de aangetroffen afzettingen zijn recenter; mogelijk gaat het hierbij om afzettingen veroorzaakt door overstromingen. In het oosten van het onderzoeksterrein ligt de beddinggordel van Redichem, die actief was tussen 2200 – 1000 BP (Berendsen & Stouthamer 2001). Het beddingzand ligt volgens Berendsen & Stouthamer (2001) hier op een diepte van 1 tot 1,5 m –mv. De oeverafzettingen hiervan zijn mogelijk aangetroffen op de onderzoekslocatie en hebben de onderste vegetatiehorizont overspoeld. De stroomgordel van Hennisdijk ligt ten westen van de onderzoekslocatie. Deze stroomgordel was actief tussen 3818 – 2975 BP (Berendsen & Stouthamer 2001). Volgens de gemeentelijke verwachtingskaart ligt het beddingzand ongeveer 150 m ten zuidwesten van de onderzoekslocatie. De oeverafzettingen aangetroffen onder de onderste vegetatiehorizont maken hier mogelijk deel van uit.

3 *Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?*

Op lokatie zijn geen sporenclusters waargenomen. In het noordelijk deel van proefsleuf 1 is net onder de oude vegetatiehorizont (circa 1,0 –mv) een ondiepe greppel aangetroffen. De kwaliteit hiervan was slecht. Voor dit spoor is het vlak iets hoger aangelegd. Het spoor bevond zich namelijk in een

ijzerreductielaag waar sporen niet of nauwelijks zichtbaar zijn. Op het normale vlakniveau is het spoor niet meer aanwezig. De aanwezigheid van een greppel en het weinige aardewerk dat is aangetroffen kan er op wijzen dat het land in gebruik was als akkerland. In een kijkgat in het zuidelijkste deel van proefsleuf 1 is op een diepte van ongeveer 1,1 –mv houtskool en aardewerk aangetroffen. Het aardewerk was versmeerbaar zodat de datering niet mogelijk was. Het gaat hierbij om een vegetatiehorizont die op het beddingzand van de stroomgordel van Hennisdijk ligt. Om de omvang en mogelijke aanwezigheid van sporen te onderzoeken is ten noorden van het kijkgat een tweede vlak aangelegd onder deze vegetatielaag. De vegetatielaag werd hier aangetroffen op 1,2 –mv, sporen en materiaal zijn niet aangetroffen. Mogelijke sporen en sporenclusters zijn in deze laag wel te verwachten, maar dan ten westen en zuidwesten proefsleuf 1.

4 *Uit welke periode(n) dateren de sporen?*

Er is zeer weinig materiaal aangetroffen. Het materiaal dat is aangetroffen bevindt zich in de bouwvoor, in de bovenste vegetatiehorizont, net onder de vegetatiehorizont (ijzerinspoelingslaag) en in vlak 1 (10 cm onder de vegetatiehorizont). Het aardewerk dat is aangetroffen bij de aanleg van het vlak en afkomstig is uit de bouwvoor dateert uit de Nieuwe tijd C (na 1750). De overspoelde vegetatiehorizont is aan de hand van het aardewerk te dateren op Nieuwe tijd B (1650 – 1750). Het spoor dat is aangetroffen onder deze vegetatiehorizont heeft ongeveer dezelfde datering. Dit spoor ligt namelijk in een oeverafzetting (met ijzerinspoeling) waaruit aardewerk afkomstig is van rond 1625 – 1650. Het aardewerk dat op het vlak is aangetroffen (net onder bovengenoemde laag) komt niet uit een spoor en bevindt zich in een laag met oeverafzettingen. Dit wijst erop dat het mogelijk verspoeld is en van een andere locatie afkomstig is. Het aardewerk dat hier is aangetroffen dateert van de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd A (1500 – 1650). In de onderste vegetatielaag is ondateerbaar houtskool en een stukje aardewerk aangetroffen. De structuur van het aardewerk suggereert een datering in de IJzertijd; dit is gezien de slechte kwaliteit ervan niet met zekerheid vast te stellen.

5 *Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*

Er is gebruiks aardewerk aangetroffen dat dateert uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

6 *Is er een relatie te leggen tussen de archeologische vondsten en sporen?*

De aangetroffen greppel ligt onder de begraven vegetatiehorizont, wat erop wijst dat dit spoor mogelijk uit dezelfde fase stamt. Aan de hand van het aardewerk, afkomstig uit de overspoelde vegetatiehorizont en de laag (oeverwalafzetting) waarin het spoor zich bevindt, is het spoor te dateren tussen 1625 en 1750.

7 *Wat is de relatie van vondsten en sporen met de eerder aangetroffen vondsten en sporen in de omgeving?*

Rondom de locatie zijn verschillende vondstwaarnemingen gedaan, deze vondstwaarnemingen komen overeen met de vondsten die in het proefsleufonderzoek aangetroffen zijn, wat betreft Late Middeleeuwen en Nieuwe

Tijd. Er is een mogelijkheid dat de aangetroffen vondsten, aangetroffen in de oeverafzettingen afkomstig zijn van één van deze locaties. 850 m ten oosten van de locatie, op de oeverwal van de stroomgordel van Redichem, is baksteen en aardewerk uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd gevonden (waarnemingsnr. 7236). Circa 500 tot 800 m ten zuiden van de onderzoekslocatie, op de stroomgordel van Hennisdijk, zijn bij onder andere een veldkartering verschillende vondsten gedaan. Deze dateren vooral uit de Romeinse Tijd, maar ook uit de IJzertijd en de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd (waarnemingsnrs. 6906, 7177, 7178, 7179, 11651 en 11660).

8 *Is er sprake van verschillende bewoningsfasen?*

Er zijn geen bewoningsfasen aangetroffen; waarschijnlijk gaat het hier om extensief beheerde weidegebieden.

9 *Wat is de relatie tussen de aangetroffen sporen/structuren en het omringende landschap?*

Het aanwezig zijn van twee overspoelde vegetatielagen zou erop kunnen duiden dat er hier landbouwactiviteiten plaatsgevonden hebben. Mogelijk betreft het hier extensief grondgebruik, gezien het geringe aantal sporen. In een relatief korte periode is er veel sediment afgezet op de locatie. De bovenste cultuurlaag is te dateren rond 1650 – 1750 en ligt op ongeveer 0,8 –mv. Dit houdt in dat de locatie na de bedijkingen (rond 800 BP) door overstromingen van de Lek opgehoogd is .

10 *Welke vindplaatstypen zijn er aangetroffen?*

Mogelijk extensief beheerde weidegronden/akkers.

11 *Zijn de aangetroffen vindplaatsen behoudenswaardig?*

Er zijn twee vegetatielagen aangetroffen. Vlak 1 is aangelegd onder de bovenste vegetatielaag. Gezien het feit dat hierin geen noemenswaardige sporen en vondsten zijn aangetroffen is deze vegetatielaag niet behoudenswaardig. Het voorgaande booronderzoek in combinatie met het proefsleufonderzoek laat zien dat de onderste vegetatielaag zich bevindt op de hogere delen van het beddingszand van de vermoedelijke stroomgordel van Henningsdijk. De lokatie waar het beddingszand het hoogst aangetroffen is, namelijk op 1,3 –mv, ligt in het uiterste zuiden van proefsleuf 1; bij eerder booronderzoek op 45 m ten zuiden van het midden van proefsleuf 1 bevond zich het beddingszand op 1,5 m –mv. Het onderzoek laat niet toe met zekerheid vast te stellen of de onderste aangetroffen vegetatielaag behoudenswaardig is. Bij toekomstige werkzaamheden moet er rekening mee worden gehouden dat er behoudenswaardig antropogeen materiaal aanwezig kan zijn. De redenen hiervoor zijn het aangetroffen mogelijk IJzertijd aardewerk en het feit dat op beddingszand bewoning zeer goed mogelijk is. Het gaat hierbij vooral om de gebieden ten zuiden en zuidwesten van proefsleuf 1 (zie paleoeco). De top van deze onderste vegetatielaag is op het hoogste punt aangetroffen op 1,1 –mv. Ongeveer op de grens van het beddingszand van de stroomgordel van Hennisdijk en de waargenomen oeverafzettingen van Redichem (afb. 5) is in proefsleuf 1 een oevervegetatielaag aangetroffen van donkerzwart humeus materiaal op een diepte van 1,3 –mv, dit kan als einde beschouwd worden van de onderste vegetatielaag. In het 2 m ten noordoosten hiervan gelegen kijkgat is deze laag niet meer waargenomen.

4 Waardering volgens KNA 3.1

Hieronder wordt de waardering gegeven van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. In dit geval wordt het beslissingsdiagram niet ingevuld, omdat vanwege de complexe bodemopbouw geen eenduidige waardering gegeven kan worden voor de onderzoekslocatie. In hoofdstuk 5 (Aanbeveling) wordt nader ingegaan op de behoudenswaardigheid van (delen van) de onderzoekslocatie. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening is te vinden bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, wordt verwezen naar de website van SIKB (www.sikb.nl), waar de documentatie voor deze waardering is te vinden onder ‘Archeologie, KNA 3.1, H3 Inventariserend veldonderzoek, Waarderen (VS07)’.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	De bodemopbouw schetst een duidelijk beeld van het landschap voor de bedijking.
herinneringswaarde	–	Voor de onderste vegetatiehorizont heeft herinneringswaarde, deze is op meerdere locaties in en om Culemborg aangetroffen.
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaafheid	3	De gaafheid van de bodemlagen is goed; sporen die zich onder de bovenste vegetatiehorizont bevinden zijn moeilijk te herkennen door een ongeveer 10 cm dikke ijzerinspoelingslaag vlak onder deze vegetatiehorizont.
conservering	2	De conservering van het aardewerk is redelijk, met uitzondering van het aardewerk in de onderste vegetatiehorizont: dit is moeilijk tot niet herkenbaar, omdat het (mogelijke) aardewerk versmeerbaar is door de vochtigheidsgraad van de bodemlaag.
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1	De onderste vegetatielaag is op meerdere locaties in en om Culemborg waargenomen, maar nog niet in voldoende mate onderzocht.
informatiewaarde	1	De onderste vegetatiehorizont heeft enige informatiewaarde. Daar waar dit pakket op beddingszand ligt, was bewoning goed mogelijk. De informatiewaarde van de bodemlaag onder de eerste vegetatiehorizont, waarin vlak 1 is aangelegd, is niet groot. Deze kleiige laag is vermoedelijk niet geschikt geweest voor bewoning, gezien de waterhuishouding.

ensemblewaarde	2	De meerwaarde die aan de vindplaats wordt toegekend op grond van de mate waarin sprake is van een landschappelijke context is middelmatig, maar de archeologische context is minder door het zo goed als ontbreken van sporen en vondstmateriaal.
representativiteit	–	

5 Aanbeveling

Er zijn twee vegetatielagen aangetroffen. Vlak 1 is aangelegd onder de bovenste vegetatielaag. Gezien het feit dat hier geen noemenswaardige sporen en vondsten in aangetroffen zijn is dit niet behoudenswaardig. Het onderzoek laat niet toe met zekerheid vast te stellen of de aangetroffen vegetatielaag die op het beddingzand van de vermoedelijke stroomgordel van Henningsdijk ligt behoudenswaardig is; gezien het feit echter dat in deze vegetatielaag archeologische indicatoren aangetroffen zijn, moet er bij toekomstige werkzaamheden / onderzoek rekening worden gehouden met behoudenswaardig antropogeen materiaal. Op afbeelding 5 is de begrenzing aangegeven van het beddingzand dat eventueel behoudenswaardig is en de oeverafzettingen die niet behoudenswaardig zijn. Het eventueel behoudenswaardige deel van de onderzoekslocatie betreft vooral de gebieden ten zuiden en zuidwesten van werkput 1. De top van deze onderste vegetatielaag is op het hoogste punt aangetroffen op 1,1 –mv (combinatie van gegevens proefsleufonderzoek en booronderzoek). Het is zeker dat het zuidelijke deel tot op een diepte van 1 m –mv niet behoudenswaardig is.

6 Samenvatting

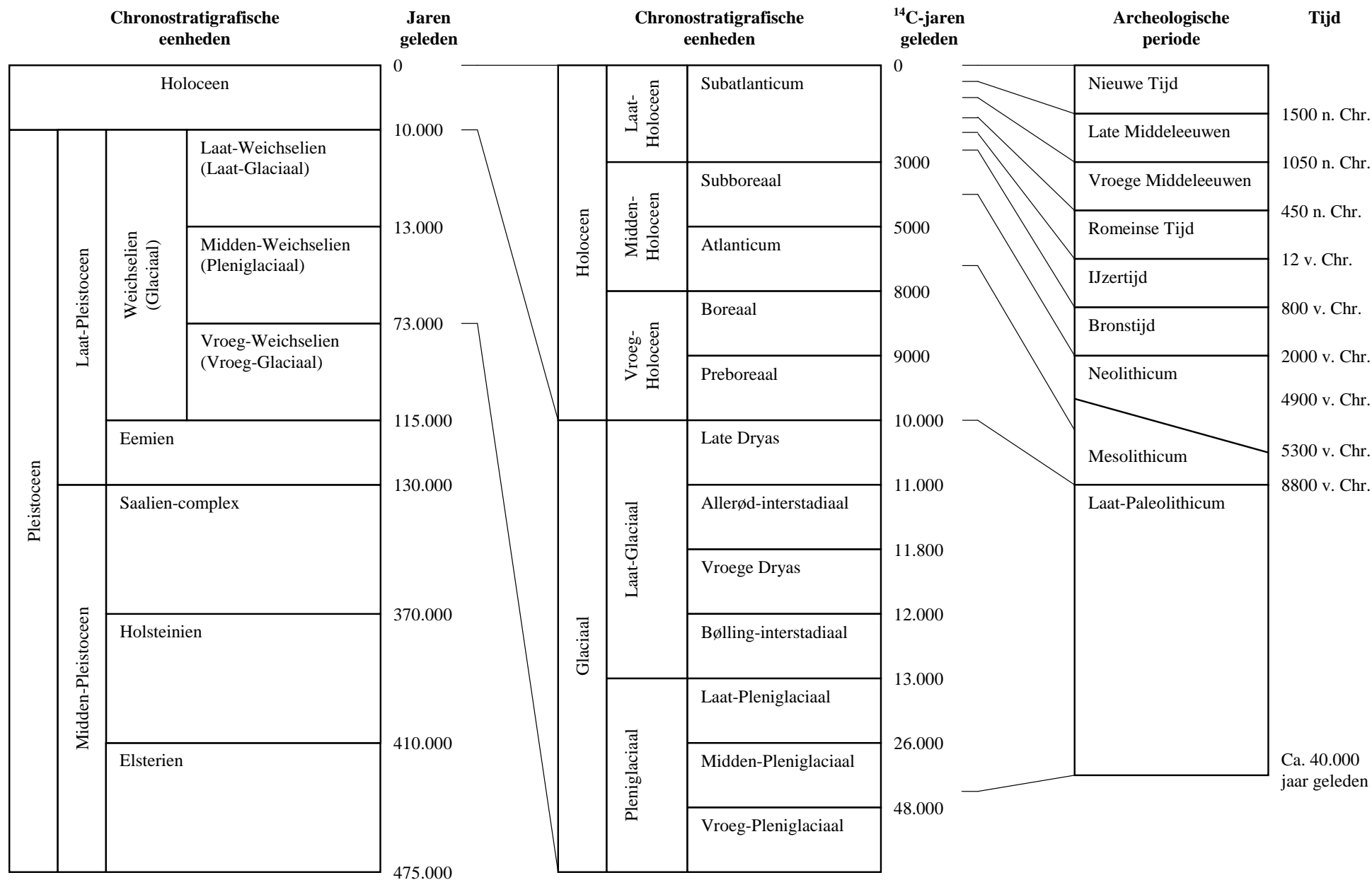
Uit het proefsleufonderzoek met de daarbijbehorende opgenomen profielen in kijk-gaten is gebleken dat er twee begraven vegetatiehorizonts aanwezig zijn. Op de onderzoekslocatie is de top van het profiel gevormd door oeverafzettingen van de Lek, die in alle proefsleuven zijn waargenomen. Deze afzettingen betreffen de bouwvoor tot de bovenste vegetatiehorizont op ongeveer 0,8 –mv. De bedijking van de Lek vond plaats rond 800 BP; de aangetroffen afzettingen zijn recenter gezien de ouderdom van het aangetroffen aardewerk. Mogelijk gaat het hierbij om afzettingen veroorzaakt door overstromingen. Onder de bovenste en boven de onderste vegetatielaag bevinden zich oeverafzettingen van de stroomgordel van Redichem. In het zuidelijke deel van proefsleuf 1 is een vegetatiehorizont aangetroffen die zich op het beddingzand van de stroomgordel van Hennisdijk bevindt. Richting noordoosten gaat dit beddingzand over in oeverafzettingen met daarboven een oevervegetatielaag. In het zuidelijke deel van proefsleuf 1 is in een kijkgat op een diepte van 1,1 m –mv de bovenkant van een tweede begraven vegetatiehorizont waargenomen. In deze vegetatiehorizont zijn kleine stukjes aardewerk en houtskool aangetroffen, mogelijk daterend uit de IJzertijd. Bij lokale verdieping naar het tweede vlak onder deze vegetatiehorizont zijn geen sporen aangetroffen. Archeologische sporen zijn minimaal aangetroffen. In proefsleuf 1 is op vlak 1 een ondiepe greppel gevonden die zijn oorsprong vindt in de bovenste begraven vegetatiehorizont. Dit is tevens het enige archeologische spoor. In het zuidelijk deel van proefsleuf 1 is een recente drainage aangetroffen (spoor 3). In proefsleuf 3 is een recent ingegraven spoor aanwezig (spoor 3) met voornamelijk plastic en puinafval.

Literatuur

- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Assen.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Hebinck, K.A., 2009. *Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Hamseweg 1 te Culemborg (Gld)*. Geldermalsen (ARC-Rapporten 2009-204).
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Bijlage 1 Waarderingscriteria conform KNA 3.1

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaafheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaafheid sporen; ruimtelijke gaafheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart
informatiewaarde	1/2/3	opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, RCE of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachrone context: voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context: fysisch- en historisch-geografische gaafheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.